

Hagyományteremtő köszöntő

SZIKINGER ISTVÁN hatvanéves. A Belügyi Szemle munkatársát, jeles szerzőjét, a rendészetelmélet egyik alapító kutatóját ünnepli azzal, hogy felidézi több mint huszonöt éves munkásságának néhány fontos állomását. Döntésünk legfontosabb oka, hogy újra ráirányítsuk a figyelmet a rendészet-tudományban hosszú ideig nélkülözött jubiláns munkásságára.

Még a hatvanas években indult az az első nagy generáció, amelynek *Déri Pál*, *Katona Géza* és *Kertész Imre* volt a tagja. Tevékenységük jól bizonyította, hogy abban a korban is lehetett rendőrként nemzetközi színvonalon is magasan jegyzett, igényes tudományos munkát végezni.

A nyolcvanas években újabb nagy generáció kezdett publikálni: *Dános Valér*, *Finszter Géza* és *Szikinger István*. Tekintve, hogy – legnagyobb szerencsénkre – mindhárman alkotóerejük teljében vannak, életművük magáért beszél. Most mindössze a születésnap alkalmából Szikinger István kimagasló teljesítményére kívánjuk a figyelmet irányítani, főleg ama fiatal kutatók kedvéért, akik a rendszerváltozás körüli években még nem követhették a rendészet-tudomány paradigmaváltását.

A nemzetközi rangú szakembernek kijáró tisztelet mellett a szerkesztői szándék túlmutat a születésnap eseményén. Elhatározásunk szerint a jövőben rendszeresen felidézzük a csaknem hatvan éve szolgáló folyóirat múltjából azoknak a gondolatait, akik szerzőként járultak hozzá a rendészeti szakma műveléséhez, az állam- és jogtudomány fejlesztéséhez, a hivatásrend időtálló értékeinek ápolásához. Nagyon indokolt, hogy a sort Szikinger István kandidátussal, a Rendőrtiszti Főiskola egykori tanárával, a Pécsi Tudományegyetem habilitált doktorával, a jeles ügyvéddel és közszereplővel kezdjük.

Az alkotmányjog és a rendőrhatalom kényszerintézkedések című munka még 1986-ban jelent meg a folyóirat hasábjain. A szerző előlírásban értelmezi a szocialista törvényesség fogalmát. Hangsúlyozza, hogy a törvények uralma „nem egyszerűen a szervezetet és tevékenységet meghatározó egyik tényező, hanem olyan mindenképp álló elv, amelynek magva az állami és társadalmi élet alapjául szolgáló alkotmányosság”. Ha pedig ez így van, akkor a jognak a hatalom gyakorlását korlátozó funkciót tulajdonítunk. Az önkényre hajlamos hatalom éppen ezt a korlátozást nem ismeri el, mert abban a téve-

désben él, hogy a mindentudás birtokában a döntéseit akadályozó demokratikus intézmények a hatalomgyakorlás eredményességét rontják. Szikinger erre igen tömören azt írja, hogy a törvényesség és az eredményesség között nincs fordított arányosság: nem igaz, hogy minél kisebb a jog szabta korlát, annál nagyobb a hatósági cselekvés eredményessége. Ellenkezőleg, egész történelmi korszakok igazolják, hogy azok a hatalmak, amelyek a megfellebbezhetetlen igazságok birtokosainak képzelték magukat – elutasítva a joguralom által szabott garanciákat –, kivétel nélkül bukásra ítéltettek, és tragédiába taszították azt a közösséget, amelynek megváltást ígértek. A szerző nem marad a jogfilozófia magaslatain. Az 1985-ben a rendőrhatalósági kényszerintézkedésekre vonatkozó belügyminiszteri rendeletről mutatja ki, hogy a kényszerintézkedések állampolgári jogokat korlátoznak, ezért a szabályozásuk csak törvényben történhetne. De még törvény sem adhat felhatalmazást arra, hogy a büntetőjogi büntetés alkalmazásánál kötelező anyagi és eljárási jogi garanciákat az igazgatásnak álcázott kényszerintézkedések esetében feloldjuk. Szikinger István 1986-ban is világosan fogalmazott: *„A bűncselekmény elkövetése bizonyításának sikertelensége soha nem szolgálhat alapul kényszerintézkedés elrendelésére.”* Reméljük, hogy a kijelentés igazsága ma sem kérdőjelezhető meg, de az egészen biztos, hogy a mai jogalkotókat indokolt figyelmeztetni erre! A cikk végső üzenete a Kanadában élő nagyszerű tudós, Szabó Dénes szavaira utal: átfogó igazgatási és igazságszolgáltatási reformra van szükség annak érdekében, hogy az alkotmányosság alapértékei érvényesülhessenek.

Az 1989-ben megjelenő *A rendőrség és politika* című tanulmány azoknak a téziseknek az összefoglalása, amelyek a szerző kandidátusi értekezésébe nyújtanak betekintést. A rendészeti szerveknek a közigazgatásban elfoglalt helyéről és a társadalom védelmében betöltött funkcióiról számos nézet látott napvilágot, kezdve a pártállami „erőszakszervezet” modelltől egészen az angol „fegyveres polgár” felfogásig. Szikinger István, a hazai rendészetelmélet úttörő kutatója először adott betekintést magyar nyelven a témával foglalkozó nemzetközi szakirodalomba. (Ehhez persze hozzájárult imponáló nyelvtudása.) Már ekkor hangsúlyozta a közösségi rendőrség eszméjének fontosságát, de bő teret szentelt a megelőzésre támaszkodó modellt bíráló érvelésnek is: *„Az ellenkező póluson helyezkednek el azok a felfogások, amelyek a rendőri működést egyszerűen az állami szuverenitás tényéből, a közhatalmi jogosítványok kizárólagosan állami jellegéből vezetik le, hozzátéve esetleg, hogy az állampolgárok biztonság iránti szükségleteit az állam képes a legjobban*

kielégíteni.” Az viszont egyáltalán nem mindegy, hogy az ilyen feladatra vállalkozó hatalom milyen elvek szerint működik. Annak érdekében, hogy az önkény ne forduljon azok ellen, akiket védelmeznie kellene, jogállami intézményekre van szükség. A tanulmány e következtetést a fogalom pontosításával erősíti meg. *„A jogállam-felfogásból logikusan következik, hogy a rendőri tevékenység állami ellenőrzésén nagy hangsúly van, ezen belül is kiemelkedik a bírói jogvédelem eszköze.”* Szikinger nem prognosztizálta a rendszerváltozás lehetőségét, de azt igen, hogy a jövő nálunk is a jogállami instanciák kiépülése lesz. Megállapítja a következőket: *„Ez a rendőrség számára azt jelenti, hogy az állampolgári alapjogokat a jövőben csak magas szintű jogszabályok alapján, szigorúan meghatározott eljárások keretében korlátozhatja. Bővülnek az állampolgárok rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségek, mindenekelőtt a sérelmes (vagy annak vélt) határozatok és intézkedések bíróság előtti megtámadására.”* A joguralom helyreállítása azonban egyáltalán nem garancia arra, hogy az első beavatkozó szerepét vállaló rendőrség ne „szelektáljon” az igazságszolgáltatás számára, amikor példának okáért a bűnüldözésben a legalitás követelményét saját szervezeti érdekeitől befolyásolva teljesíti. Ennek a szelekciónak azonban vannak határai, figyelmeztet Szikinger: *„Magyarul: a bírói függetlenség értelmét veszti, ha a bíróságok elé a napi politikai és egyéb konjunkturális társadalmi hatásokra kiválogatott ügyek kerülnek. Az igazságszolgáltatás gépezetébe természetesen csak ismertté vált bűncselekmények és azok elkövetői jutnak be. Kulcskérdés tehát, hogy az ismertté válás folyamatában milyen szerepe van a rendőrségnek.”* Gondolta volna valaki, hogy ezek az intelmek több mint húsz évvel a rendszerváltozás után sem veszítik el aktualitásukat?! Miként az sem, amit a tanulmány a decentralizálásról állított akkor, amikor még a helyi önkormányzatiságot a tanácsrendszerben látta megtestesülni: *„A mondottak alapján a közrendvédelem, a közlekedésrendészet és az igazgatásrendészet terén mind a politikai irányításban, mind pedig az államszervezeti rendszerben a decentralizációt tartom szükségesnek, ami együtt járhatna a rendészeti igazgatás tanácsi hatáskörbe utalásával.”*

A harmadik cikk már a rendszerváltozás hajnalán, 1991-ben született. A reformra váró rendészeti igazgatás számára vonzó alternatíva lehetett volna a közösségi rendőrség megvalósítása. A kiváló angol rendőrségkutató John Aldersont idézve állapítja meg Szikinger a következőket: *„A demokratikus közösségi rendőrség stílusa alapvetően proaktív [...] Hatóköre kiterjed minden olyan jogszerű tevékenységre, amely a bűncselekmények számának csök-*

kenését előmozdíthatja.” A húsz évvel ezelőtt megjelenő írás egy nemzetközi rendőrségi konferencia tanulságainak közreadásával segíteni kívánta a hazai rendészeti reformot, amelyet akkoriban minden szakember elengedhetetlennek vélt: „A magyar rendőrség jelentős fejlesztésre szorul minden tekintetben [...] Számos európai példa mutatja, hogy a társadalmi hatások folyamatos figyelemmel kísérése nélkül végrehajtott korszerűsítések nem vezetnek a kívánt eredményre.”

Bizony, ezek a húsz évvel ezelőtt leírt mondatok ma is igazak, ezért illő, hogy felidézésükkel kívánjunk a hatvanéves ifjú szerzőnek hosszú, boldog és szakmai teljesítményekben is gazdag életet.

Budapest, 2012. március

Korinek László